

ומציאת שותפים, מה שאומר שרצון פוליטי והשקעת המשאבים יניבו בקרוב תוצאות ברצון שוב להוכיח את האמת של המילים שנשמעות היום בקצב עם פעימות הלב של כל אזרבייג'ן! ❁ קרבאך הוא אזרבייג'ן!

של אזור זה, עלול המספר להכפיל את עצמו או אפילו לשלש. מצב זהה נצפה בכל שבעת האזורים של "אזור החיץ" לשעבר, לפי הכינוי של הכובשים הארמנים, סביב נגורנו-קרבאך, שבאדמתם עלולים להימצא בין 1 ל-2 מיליון חפצי נפץ. עם זאת, אזרבייג'ן נחושה להחיות את המדבר מעשה ידי אדם שנשאר על אדמותיו לאחר גירוש הכובשים הארמנים.

כבר עכשיו, על האדמות המוחזרות לתחום שיפוטו של באקו הרשמי מיושמים פרויקטים תשתיתיים רבים, החל מהקמתם של שלושה שדות תעופה בינלאומיים בפיזולי, זנג'לן וקלבאר (מסלול הטיסה של הראשון מהם ייבדק לקראת הפתיחה כבר בסתיו הקרוב), והמשך במכלול כבישים מהירים בעלי נתיבים רבים, ושיקום של פסי הרכבת, ועד לבנייה מחדש של ערים עבור 200-300 אלף תושבים במקום אלה שנהרסו על ידי הפולשים הארמנים. במקביל, משוקמים מבנים הידראוליים בעלי חשיבות אסטרטגית של מאגרי סרגסאן וחודאברינסק, מפעלי חשמל, כרייה ותעשיות נפט וגז, וקרקעות חקלאיות שהוחזרו לשימוש. כל אלה משוקמים כעת הודות למאמצייהם פנימיים או בסיוע של משקיעים זרים. כדי לתאם את המאמצים בשיקום הכלכלה שנהרסה על ידי המלחמה ולמשוך השקעות, הוקמה באזרבייג'ן קרן ממלכתית לתחיית קרבאך, שמטרתה לתאם עבודה משותפת וליצור מערכת אחידה לתאום של כל המאמצים בעניין זה. כעת ניתן בהחלט לדעת שלמנהיגות המדינה יש מתווה ברור של תוכניות, ארגון המשאבים,

הכלכליים והתחבורתיים באזור דרום הקווקז. במסגרת ההסכם הבטיחה אורבייג'ן לדאוג לבטיחות התנועה במסדרון לכין של אורחים, כלי רכב וסחורות מארמניה לקרבאך ובחזרה, וארמניה מצידה תאבטח את בטיחות קישורי התחבורה בין האזורים המערביים של אורבייג'ן והרפובליקה האוטונומית של נחיצי'בן, שהיא מובלעת אורבייג'נית מופרדת מהמטרופולין בארבעים קילומטר של שטח ארמני.

חלק מנקודות ההסכם המשולש על קרבאך מיום 10 בנובמבר 2020 כבר יושמו, חלקן מיושמות כעת, ומהיישום של חלקן ארמניה מתעלמת או חוסמת את היישום באופן רשמי. ב-11 בינואר 2021 חתמו ראשי המדינות של אורבייג'ן, ארמניה ורוסיה על הצהרה על הקמתה של קבוצת עבודה משולשת בראשותם המשותפת של סגני ראשי ממשלות של שלוש המדינות, כדי לבטל את חסימתם של כל קשרי הכלכלה והתחבורה באזור סביב נגורנו-קרבאך. ב-30 בינואר, ליד הכפר קיאמדדנלי שבחבל אגדם באורבייג'ן, נפתח באופן רשמי מרכז המעקב הרוסי-טורקי המשותף לשליטה בהפסקת האש ובכל פעולות האיבה באזור הסכסוך בנגורנו-קרבאך.

ב-15 ביוני העבירה ארמניה בתמורה ל-15 מחבלניה שנשבו בידי צבא אורבייג'ן, את המפות הרשמיות של שדות המוקשים באזור אגדם, ועליהן סומנו 97,000 מקומות שבהם מצויים המוקשים, ואם נוסף למספר זה את כל התחמושת שלא שלא התפוצצה במהלך המלחמה בשטח

הגיאופוליטיות גרידא באזור דרום הקווקז עשתה שוב ושוב מאמצים להשיג הפסקת אש. בעת החלת הפסקת האש ב-10 בנובמבר, היה חלק ניכר של הצבא הארמני, המונה 6-10 אלף איש, מוקף משלושה הצדדים ונמצא תחת ירי רקטות ותותחים צפוף ומתמיד של צבא אורבייג'ני באגדם. בנוסף, בין 3,000 ל-5,000 איש היו חצי מוקפים במעבר לאצ'ין, ועוד בין 3,000 ל-5,000 איש נוספים נמצאו בחצי לפיתה טקטית ליד שושה. אילו השיחות בתאריכים 9-10 בנובמבר במוסקבה לא היו מצלחות, כל החיילים הארמנים האלה היו מושמדים בידי הכוחות האורבייג'נים תוך כמה ימים, מה שהיה הופך לקטסטרופה לאומית עבור ארמניה. ההסכם המשולש שנחתם ב-10 בנובמבר 2020 בין רוסיה, אורבייג'ן וארמניה לא רק עצר את המלחמה, אלא גם הניח את קווי הייסוד העיקריים של יישוב הסכסוך על נגורנו-קרבאך במציאות האזורית החדשה, שנוצרה לאחר סיום פעולות האיבה. ההסכם קובע כי ארמניה תחזיר לתחום השיפוט של אורבייג'ן את אותם השטחים הסמוכים לנגורנו-קרבאך, שהיא כבשה בין 1992 ל-1994, כולל אותם אזורים שצבא אורבייג'ן לא שחרר עד לעת חתימת ההסכם (מחוזות אגדם, קלבג'אר ולכין). כמו כן, ההסכם כולל כניסה לקרבאך של שומרי השלום מרוסיה, במקביל לנסיגתה של צבא ארמניה מהאזור, יצירת מרכז לשמירת השלום ולשליטה בהפסקת האש, חילופי שבויי מלחמה, בני ערובה ועצירים אחרים וגופות המתים, חזרתם של עקורים פנימיים לבתיהם, פתיחה מחדש של כל הקשרים

ישנו היבט צבאי-פוליטי נוסף שמבדיל את מלחמת ארמניה-אזרבייג'ן על קרבאך בשנת 2020 מכל הרצף הארוך של סכסוכים אזוריים קטנים בהיסטוריה העולמית של הרבע האחרון של המאה ה-20 ועד לרבע הראשון של המאה ה-21. בפעם הראשונה בהיסטוריה של קיומה של מערכת המשפט הבינלאומי במסגרת האומות המאוחדות, לראשונה מזה 75 שנה, אילצה המדינה הנתקפת באמצעות כוח צבאי את המדינה התוקפת לעמוד ללא תנאי בהחלטות

של מועצת הביטחון של האו"ם ולקיים את החלטות המועצה על שחרור השטחים שנכבשו. אזרבייג'ן יצרה תקדים משפטי בינלאומי המדגים בבירור את עליונותו של שלטון החוק על טענותיהם הגיאופוליטיות של אוהבי השררה הנרקסיסטיים, שכבר הפך ללימוד לקח משמעותי ביותר עבור הדורות הנוכחיים והעתידיים של הפוליטיקאים. כאשר האומה, המדינה והצבא מאוחדים ברצונם להחזיר את הצדק ההיסטורי, ברית זו מסוגלת לעמוד בכל איום חיצוני שמקורו בכל גורם זר שלא יהיה.

ארמניה ניצלה מהשמדה מוחלטת של הכוחות המזוינים שלה בקרבאך רק בזכות התערבותה הצבאית-פוליטית של רוסיה, שבמהלך חתירתה אחר מטרותיה

מה שהבטיח עליונות אווירית מוחלטת הכוחות המזוינים האזרבייג'נים החל כבר מיום השלישי למלחמה, וקבע את ניצחונם לאחר מכן.

לארמניה פשוט לא היה סיכוי לנצח את המלחמה על קרבאך בסתיו 2020. אזרבייג'ן נלחמה למען שחרור אדמותיה הכבושות, בשטחה המוכר בידי הארגונים הבינלאומיים, ולכן היא לא הייתה יכולה להפסיד במלחמה על אדמות המולדת.

בשורות צבא אורבייג'ן לא היה לו מקרה אחד של אי מילוי פקודה, גם אם למילוי הפקודה נדרשה הקרבה עצמית אישית, לא היה אף פשע צבאי אחד כמו עריקות, בובז רכוש צבאי שהופקד בידיו של החייל או נטישה בלתי מורשית של יחידה. כמו כן, אינני מכיר מקרה אחד שבו הוריהם או קרובי משפחתם של חיילים אורבייג'נים שמסרו את נפשם בשדה הקרב היו מביעים טענות או תוכחות למדינה או לחברה על כך שילדיהם או אחיהם מתו במלחמה זו. המלחמה על קרבאך בסתיו 2020 הראתה מידה גבוהה ביותר של אחדות הצבא, העם והמדינה באורבייג'ן, ואפשר שהיה זה הגורם המכריע להשגת הניצחון.

מבחינה אינטלקטואלית, התגלה כי מנהיגי הצבא הארמני לא הגיעו לקרסוליהם של עמיתיהם האורבייג'נים. על מנת להוכיח זאת, מספיק להיזכר כיצד התגלתה והושמדה ההגנה האווירית של צבא ארמניה בקרבאך. ביום הראשון או השני של הלחימה במצב בלתי מאויש, הונקו לאוויר כמה מטוסי תעופה אורחיים AN-2, ששימשו עד אז למטרות כלכליות, כגון ריסוס חומרי הדברה על שדות. מטוסים אלו דומים מאוד בגודלם למטוסים המפציצים. כולם הופלו באש של מערכות ההגנה האווירית של ארמניה, ובפעולה זו חשפו הארמנים את עמדותיהם מול כוחות מל"ט הסיור וההדרכה האורבייג'נית, והושמדו במהרה על ידי כטב"מים ומל"טים או באמצעות ירי רקטות ותותחים,

השיא של ביטוי של רוח זו חל במתקפה על העיר שושי בתאריכים 6-8 באוקטובר 2020, כאשר הכוחות המיוחדים של צבא אזרבייג'ן עלו לעיר במורדות ההרים התלולים, פתחו בלחימה יד ביד ברחובות של העיר, ולחצו על האויב לעזוב את הבתים בסכינים וברימונים. לאורך המלחמה

צבאית-טכנית על פני האויב ורמת המוטיבציה המוסרית והפסיכולוגית הגבוהה ביותר. לא הופרה אף פקודה של הפיקוד העליון מבחינת קצב ההתקדמות. אף קצין, שכיר החרב או חייל מגויס לא הרשה לעצמו לפעול נגד ההוראות במהלך ביצוע המשימה הקרבית, כל אחד ידע את מקומו בטקטיקות הלחימה החדשות. המטרה להשיג את העליונות האווירית הושגה באמצעות שימוש מאסיבי בכלי טיס בלתי מאוישים (מל"טים) או כלי טיס מאוישים מרחוק (כטמ"ם), ובמיוחד כטב"מי תקיפה, שהפכו למילה חדשה בתורת האמנות הצבאית. העליונות הצבאית-טכנית של אזרבייג'ן על ארמניה נבעה במידה רבה מכך שהייתה לה ההזדמנות להתחמש ממקורות שונים, מכוון שאזרבייג'ן חתמה על חוץ אספקת נשק עם ספקים מרוסיה, בלארוס, ישראל, צרפת ומדינות רבות אחרות בעולם.

העליונות הצבאית והטכנית של אזרבייג'ן על ארמניה אפשרה לצבאה לנהל פעולות איבה בחזית ללא מגע עם אויב, במילים אחרות, להשמיד עמדות, נקודות פיקוד ובקרה, עמודות אספקה ומיקומים של הצבא הארמני מרחוק, מבלי לפתוח באש באופן ישיר בשטח הקרב. מספיק יהיה לומר כי צבא ארמניה איבד שני שלישים מצי הטנקים ומרכבי חי"ר שלו בביצורים או בזמן הצעדה. השליטה באש באמצעות מזל"טים, נוכחות של כמות תחמושת משמעותית בשדה הקרב וכמו כן, מערכת של תמיכה חומרית וטכנית מתפקדת היטב, היו בעלות חשיבות מכרעת ביישום טקטיקות לוחמה חדשות על ידי הצבא האזרבייג'ני.

הצלחה בשדה הקרב המשיכה להעלות את המוטיבציה הגבוהה של צבא אזרבייג'אני לשחרור ארצות מולדתם.

שלו הן בקו החזית בקרבאך והן מחוץ לאזור הגיאוגרפי הזה (האחרונה שבהן אירעה ביולי 2020 בטובו, יותר ממאה קילומטרים מקרבאך).

במלחמה עם ארמניה, הפגינה אורבייג'ן טקטיקות לחימה חדשות באזורים הרריים ומיוערים, שקשה להגיע אליהם, כאשר הכוחות המתקדמים צריכים כל הזמן לתקוף את האויב שנמצא בביצורים ארוכי טווח בגבעות. על פי ספרי הלימוד הקלאסיים של טקטיקות צבאיות, בתרחיש זה הצד התוקף תמיד סובל מאבדות בנפש ובציוד גדולים פי שלושה מהצד המתגונן. אך לא הפעם. כך, ההפסדים הבלתי חוזרים של צבא אורבייג'ן בנפש היו כמעט 20% פחות מהפסדי האויב, ובציוד - פי 4, בנשק התקפי כבד - פי 6. הצבא הארמני איבד 80% מהטנקים, 70% מנשאים המשוריינים והתותחנים, 50% מתותחי הרקטות, ואת כל ההגנה האווירית שלו. ניתן היה להשיג תוצאה כזו רק בעקבות שינוי קיצוני בפרדיגמה של השתתפות הכוחות בלחימה ובעקבות מודרניזציה כללית של כל המערכות בכוחות המזוינים, לשם שיפור של עיצובם המבני והכשרה מחדש של כוח אדם לניהול מלחמה על פי עקרונות וכללים חדשים לחלוטין. בשנת 2013 הודיעו שלטונות אורבייג'ן על יישום תוכנית לטווח של 10 שנים למודרניזציה של כוחותיהם המזוינים, שמטרתה הייתה להכין אותם למלחמה לשחרור קרבאך - המשימה הגאו-אסטרטגית החשובה והמועדפת ביותר של מדינת אורבייג'ן.

מומחים צבאיים רבים מזהים שלושה גורמים עיקריים לניצחון צבא אורבייג'ן במלחמה עם ארמניה - רמת המשמעת והמקצועיות הגבוהה ביותר של החיילים, עליונות

ארמניה. הגרסה האחרונה של מסמך זה הועברה לצדדים ביולי 2019 על ידי יושבי הראש של "קבוצת מינסק" מעטם OSCE. אולם, הגיעה מירוואן (בירתה של ארמניה) תגובה חריפה ליוזמה זו: "מלחמה חדשה תביא שטחים חדשים" (כלומר, במקרה של מלחמה ארמניה תנצח בקלות, ואחרי ניצחונה תרחיב את אזור הכיבוש של אדמות אורבייג'ן).

ב-27 בספטמבר 2020, הצבא הארמני הפציץ מספר ישובים באורבייג'ן בירי רקטות ותותחנים, שלאחריו פתח צבא אורבייג'ן במתקפה נגדית נגד עמדות חיל הכיבוש של צבא ארמניה בקרבאך.

אין טעם לחזור שוב על אירועיה של המלחמה הזו בת 44 הימים, שהסתיימה בתבוסה המוחלטת של הכוחות המזוינים הארמנים בקרבאך. רק דבר אחד ניתן לומר: תוכניתו של המבצע הצבאי פותח בקפידה יתירה בידי פיקוד צבא אורבייג'ן, ויישומה הובטח על ידי אספקת משאבים כפולה של הכוחות ואמצעי הלחימה, מה שמעיד על מידת מוכנות גבוהה וראייה לטווח הארוך של צבא אורבייג'ן בשלבי ההכנה למלחמה זו. בדצמבר 2008 הצהיר הנשיא אילהם אלייב כי באף אחד מהמסמכים עליו הוא חתום "איש לא ימצא את מחויבותה של אורבייג'ן להימנע מפתרון צבאי לסכסוך, ולכן, בתקווה להסדר מדיני, עלינו להיות מוכנים בכל עת לכל צעד, וכאן הדרך הצבאית אינה, ומעולם לא הייתה, צעד חריג". במהלך 12 השנים שלאחר מכן קיוותה ממשלת אורבייג'ן שההיגיון הבריא ונורמות החוק הבינלאומי יגברו בפתרון הסכסוך. עם זאת, הצד הארמני לא הותיר ברירה לאורבייג'ן בין שלום למלחמה וכפה עליה את המלחמה באמצעות הפרובוקציות המתמידות

הרסו בכוונה תחילה את התשתית באזור, מכיוון שהם הניחו שאורבייג'נים לא יעזו לחזור לאחר שייראו את כל ההרס. אך התברר שהם טעו בחישוביהם: אורבייג'ן חזרה ובכוונתה להחיות את אדמותיה מהאפר ולשקמן.

מאז 1994, מאז חתימתו של פרוטוקול בישקק לסיום הסכסוך המזוין בנגורנו-קרבאך ובסביבתה, עשתה אורבייג'ן כל מאמץ פוליטי ודיפלומטי על מנת להחזיר לתחום שיפוטה את האזורים המנהליים שנכבשו על ידי ארמניה, במיוחד מאז שעברו במועצת הביטחון של האו"ם ארבע החלטות המצוות על חובתה של ארמניה לסגת מקראבך לאלתר. מספריהן של ההחלטות הם כדלקמן: 822 (מ-30 באפריל 1993), 853 (מ-29 ביולי 1993), 874 (מ-14 באוקטובר 1993) ו-884 (מ-12 בנובמבר 1993). הקהילה הבינלאומית, המיוצגת על ידי הארגון לביטחון ולשיתוף פעולה באירופה (OSCE), התעניינה ביישוב הסכסוך בנגורנו-קרבאך, שבגינה הוקמה "קבוצת מינסק" מטעם OSCE בשנת 1992.

בין השנים 1992-2005 הציגה "קבוצת מינסק" מטעם OSCE שלוש הצעות שונות כבסיס למשא ומתן, אולם המהלך לא הוביל לפשרה מקובלת הדדית. כתוצאה מכך, הסתכמו העניינים באפשרות פשרה, שקבעה הסדר שלבי של הסכסוך באמצעות החזרתם ההדרגתית של השטחים הכבושים בסיוע של כוחות שמירת השלום הבינלאומיים. אך כל המשא ומתן סוכל בידי ההנהגה הצבאית-פוליטית של

10- בנובמבר 2020 תמה המלחמה בין ארמניה לאורבייג'ן, שאותה כבר כינו בהיסטוריה המודרנית של הממלכה האורבייג'נית העצמאית "המלחמה הפטריוטית".

בין 1988 ו-1994 כבשה ארמניה את שטחי אורבייג'ן בנגורנו-קרבאך ובשבעה אזורים מנהליים סמוכים באורבייג'ן, והכריזה עליהם כ"אזור חיץ" ש"אבטח את בטחונה". אמנם, לא נערכה פעילות כלכלית כלשהי על אדמות אלה באותם שנים. כ-1.2 מיליון אורבייג'נים אתניים גורשו מבתיהם (500,000 מארמניה, 700,000 מהשטחים הכבושים). כל התשתיות התעשייתיות, הכלכליות והחברתיות של אזורים אלה הושמדו במכוון, והרכוש נמכר לארמניה, לגאורגיה ולאיראן, ציוד תעשייתי פורק ונמכר למחזור המתכת, כל הבניינים והמבנים הבנויים מלבנים או מאבן פורקו לחומרי בניין שנמכרו לרוב לאיראן. הנזק החומרי שנגרם לתושבי אורבייג'ן על ידי הכיבוש הארמני מסתכם בעשרות מיליארדי דולרים.

לא רק אורבייג'נים נרדפו על ידי הארמנים. דין הריסה חל גם על הכנסייה האורתודוקסית על שם ההשתנות של ישוע באזור חוג'אוונד, שבשנות הכיבוש נשדדה עד כלות והושמדה בחלקה.

לאיוז מטרה השמידו הרשויות הארמניות את הערים והכפרים הכבושים באורבייג'ן? שלטונות הכיבוש הארמניים, שהכריזו על "אזור חיץ" סביב נגורנו-קרבאך,

קרבאך: המבט מבחוץ

IRS

אולג קוזנצוב,

בעל תואר מועמד למדעים בהיסטוריה, פרופסור

(מוסקבה)

מלחמה ושלום בנגורנו-קרבאך